

W CENTRUM LITERATURY, NA MARGINESIE ŻYCIA
O twórczości Kazimierza Ratoń

„Widzieć, to zbyt mało, aby wiedzieć”

Kazimierz Ratoń

Magdalena Boczkowska

**W CENTRUM LITERATURY,
NA MARGINESIE ŻYCIA
O twórczości
Kazimierza Ratonia**

Uniwersytet Śląski

WW

OFICyna WYDAWNICZA

Katowice 2011

Recenzent: *prof. UR dr hab. Jolanta Pastarska*

Copyright © 2011 by Uniwersytet Śląski w Katowicach

ISBN 978-83-60743-45-4

Wydawca:
Oficyna Wydawnicza Wacław Walasek
Katowice, ul. Mieszka I 15
wacek@oficynaww.pl

Projekt okładki:
Michał Motłoch

Wydanie I

Spis treści

Zamiast wstępu	7
Szaleństwo wykluczenia	7
Przekłęci za otwarcie ust	15
„Przekłęty”? „Wyklęty”? Zły?	15
Polski „kaskader”?	28
Przypadek Ratonia	33
Ja to ktoś inny	43
Pozbawiony twarzy	43
Obrzydzenie	57
Kartki z dziennika	69
Porzucony na śmietniku Warszawy	80
Cierpię więc jestem?	80
„[...] mężczyzna kobieta dziecko będąc zawsze kruchym mięsem [...]”	97
Czasami wołam w niebo	112
Zbawienie niemożliwe	112
Szukanie martwego Boga	118
Oczekując końca	131
Spłonąć czy zgasnąć?	131
Metafizyczny skandal	137
Bezdomna śmierć	144
Poezja to nie wszystko	155
Proza	155
Krytyka – literatura	164

Krytyka – teatr	168
Słowo końcowe	173
Wczoraj	173
I dziś	180
Dokumentacja bibliograficzna (wybór)	183
Indeks nazwisk	189

ZAMIAST WSTĘPU

Szaleństwo wykluczenia

Twórczość bohatera niniejszej książki, Kazimierza Ratonia, nie jest – jak dotąd – zjawiskiem szeroko opisywanym i komentowanym w historii polskiej poezji. Poeta ten nie należy do głównego kręgu zainteresowań współczesnych krytyków czy historyków literatury. Większość z poświęconych mu w zeszłym stuleciu tekstów to albo recenzje powstałe po ogłoszeniu jedyne w dorobku tomiku, albo – przede wszystkim – pisane tuż po jego śmierci (bądź w kolejne rocznice) okolicznościowe artykuły, pełne nie ostygłych jeszcze emocji, żalu, wątpliwości i (czasami) wyrzutów sumienia. W XXI wieku pojawiły się, po wydaniu tomu *Poezje*, nieliczne recenzje i bodaj trzy tylko teksty mówiące bezpośrednio o wierszach, pisane z perspektywy historyka literatury – Aleksandra Głowczewskiego, Grzegorza Kociuby i Jarosława Nowosada. Tyle. Wszystko to sprawia, że pisanie o Ratoniu nie jest łatwe. Z jednej strony, niewielki dorobek pozwala na całościowe i obiektywne spojrzenie na wszystkie aspekty jego twórczości, z drugiej jednakże – trudno wyzbyć się owych emocjonalnych wspomnień i autobiograficznego klucza. Należałoby znaleźć jakiś złoty środek, nie chciałabym bowiem w jakikolwiek sposób pozbawiać poezji Ratonia tego, co w niej najistotniejsze. Osobności. To warto podkreślić – Kazimierz Ratoń jest poetą osobnym. Wykluczonym. Spróbuję zatem, akcentując najczęściej powtarzające się motywy jego twórczości, pokazać, że – chociaż nie był tak utalentowany jak na przykład Rafał Wojaczek – okazał się jednak jednym z najciekawszych i najbardziej poruszających polskich poetów debiutujących po 1956 roku.

Moją intencją jest więc przede wszystkim ukazanie syndromu wykluczenia, próba odpowiedzi na pytanie, kim jest bohater poezji Ratonia skoro można go utożsamiać z autorem? Tylko kloszardem? I kim w ogóle jest kloszard?

Kloszardzi? „Nowoubodzy”? Bezdomni? Włóczędzy? Lumpy? Wykluczeni?... Słowa – jest ich bardzo dużo, lecz żadne z nich nie zadowala nas w pełni – maskują i obnażają zarazem fakt, że osoby, o których mowa, nie dają się nazwać. Pozostając nienazwanymi, wymykają się wszelkim próbom jednoznacznej interpretacji, gdy tymczasem myśl zawsze domaga się definiowania, oparcia na solidnym, jednoznacznie określonym podmiocie. Cierpi, nie mogąc znaleźć tego oparcia¹.

Młody człowiek bez przydziału, krzepki i obolały, trochę lump, trochę erotoman, cyniczny i złaźniony czystości, nieufny, bo pewny, że wszyscy go oszukali, gotowy ryzykować, bo przekonany, że tylko sam siebie może zbawić².

Lumpowi obce jest wszystko, co czyni zakusy na jego niezawisłość, potrzebę swobody, doznawania „całej jaskrawości” życia; a więc w równym stopniu przykuwająca do biurka praca, co do łóżka żona³.

Trzy przytoczone fragmenty, słowa Patricka Declercka, Jana Błońskiego oraz Mieczysława Orskiego, stanowią najlepszą charakterystykę kloszardów. Są oni przede wszystkim wyizolowani, wyłączeni, nieprzewidywalni, odpychający, zmarginalizowani, zmęczeni (życiem, ludźmi, samym sobą), uzależnieni i wykluczeni. Można wśród nich wyróżnić całkiem sporą grupę poetów-lumpów, artystów-kloszardów. Poeta-lump to zatem „człowiek, który odgradza się od świata kieliszkiem”, to ktoś, kto „zawisł w próżni”⁴. Staje się „błaznem kawiarni”

¹ P. Declerck: *Rozbitkowie. Rzecz o paryskich kloszardach*. Przeł. A. Głowacka, J. Kaczmarek. Posłowie W. J. Burszta. Warszawa 2004, s. 343–344.

² J. Błoński: *Zgubić własną tożsamość*. W: Idem: *Odmarsz*. Kraków 1978, s. 68. Por. także: Idem: *Mit lumpenproletariusza*. W: Idem: *Zmiana warty*. Warszawa 1961.

³ M. Orski: *Etos lumpa. Szkice literackie*. Wrocław 1978, s. 20.

⁴ R. Śliwonik: *Cyganie*. „Współczesność” 1960, nr 22, s. 11–12. Zob. także: Idem: *Poeta – zawód upokarzający*. „Współczesność” 1960, nr 18. W ten sposób Śliwonik rozpoczął dyskusję na temat sytuacji ówczesnych poetów. Poeta – pisar – jest zawsze osamotniony, ma problemy z wydaniem tomiku, znalezieniem pracy czy mieszkania, może, co najwyżej, pisać na zamówienie niskich lotów wierszyki czy piosenki.

Na temat owej dyskusji zob. także w: Z. Marcinów: „Pisanie jest absurdalną grą”. *O pu-*

a jego życie jest tylko „życiem na szlaku”⁵. Kloszardzi, co warto podkreślić, są nie tylko wykluczani przez społeczeństwo, ale i podlegają swoistemu syndromowi autowykluczenia, który prowadzi poza granice jakiegokolwiek społecznej marginalizacji. To z kolei może prowadzić do zachowań patologicznych i zniekształcać psychikę jednostki. Wykluczenie zmienia się w szaleństwo wykluczenia, w niemożność znalezienia sobie własnego miejsca. Kloszard, lump, cygan, *outsider*⁶ (określeń jest wiele) nie chce być tym, kim jest, ale nie chce być również tylko takim jak inni. Jego wybawienie leży więc w krańcowościach, w przekraczaniu wszelkich granic, także granic własnej wytrzymałości, fizycznej i psychicznej. Czuje potworną obcość, chaos świata, który zagraża jego jestestwu. Za wszelką cenę chce poznać samego siebie, ale w żaden sposób nie potrafi siebie wyrazić. Próbuje. Nie udaje się. Znowu próbuje. Zniechęca się. Rezygnuje. Należy przy tym również pamiętać, iż

kloszard to emblematyczna figura „odwrotnej strony”, naigrywającej się z normalności i porządku społecznego. Jest jego błaznem i negatywem. Ze swej istoty jest również jego radykalnym krytykiem. Ponadto jawi się jako ktoś wolny, pozbawiony powiązań i obowiązków. Czyni go to pociągającym. Lecz również niebezpiecznym. Uwodzicielski i niebezpieczny charakter, przed którym broni się porządek społeczny, skazując kloszardów, jak i pozostałych ludzi marginesu na minimalne, lecz strukturalne cierpienie. Do zniesienia, ale wyraźnie widoczne⁷.

Kazimierz Ratoń jest zatem właśnie takim „bohaterem marginesu”, intrygującym, osamotnionym, niebezpiecznym. Przez dłuższy czas pozostawał bowiem w ścisłym centrum literatury (nagrody, bar-

blicystyce literackiej. W: Idem: *Bohater obok świata. O poezji i prozie Ireneusza Iredyńskiego*. Katowice 2011.

⁵ I. Iredyński: *Próba określenia lumpa. „Cyganie”*. „Współczesność” 1960, nr 24, s. 13–16. Por. również m.in. S. Kryśka: *Jeszcze raz „cyganeria”*. „Współczesność” 1961, nr 6.

⁶ Na temat postaci *outsidera*, przeciwstawianego *insiderowi*, zob. m.in. C. Wilson: *Outsider*. Przeł. M. Traczewska. Przedmowę i posłowie przeł. B. Moderska i T. Zysk. Poznań 1992.

Zob. również opinie o książce Wilsona, m.in.: K. Eberhardt: *Czasy outsiderów*. „Współczesność” 1959, nr 8; Z. Greń: *Outsider z naszej dzielnicy*. „Twórczość” 1959, nr 11; J.R. Krzyżanowski: *To be, or not to be?* „Nowe Książki” 1959, nr 11; W. Maciąg: *Kim jest outsider?* „Życie Literackie” 1959, nr 20; M. Skwarnicki: *Młody zły człowiek*. „Znak” 1959, nr 6.

⁷ P. Declerck: *Rozbitkowie...*, s. 419.

dzo pozytywne recenzje), a na marginesie życia społecznego, co postaram się wykazać w dalszych rozdziałach. On sam, ale i podmiot jego wierszy, ciągle znajdował się więc w swoistym stanie zawieszania – bycia pomiędzy centrum i marginesem, „pomiędzy” i „nigdzie” jednocześnie. Dziś często, na wzór innych „wykluczonych”, określanymi bywa również mianem „poety przeklętego”. Dlatego – jak sądzę – należałoby postawić teraz przede wszystkim dwa pytania. Po pierwsze, czy tak zwani „poeci przekłęci” mieli / mają w sobie coś z kloszardów, lumpów, cyganerii, *outsiderów*? Po drugie, czy w ogóle istnieje taki twór jak „poeta przeklęty”?

* * *

Dwa kolejne rozdziały niniejszej książki mają zatem charakter teoretyczny. Pierwszy wprowadza w tematykę twórczości poetów tradycyjnie określanymi mianem „przeklętych”. Przedstawiam tu sylwetki „*poètes maudits*” w tradycyjnym rozumieniu Baudelaire’owsko-Verlainé’owskim, zamieszczone w antologii poetyckiej *Od Villona do Morrisona* (pod redakcją Zbigniewa Jerzyny i Magdaleny Koperskiej) oraz w książkach: *Kaskaderzy literatury* (Jana Z. Brudnickiego, Jana Marxa oraz Zbigniewa Jerzyny), *Legendarni i tragiczni. Eseje o polskich poetach przeklętych* (Marxa), a także w specjalnym wydaniu miesięcznika „Poezja”. W tej części próbuję poza tym zaakcentować różnicę między „przeklętością” a byciem kaskaderem. Wprowadzam tutaj również pewne, moim zdaniem istotne, rozróżnienie – na poetów określanymi „przeklętymi” ze względu na prowadzone przez nich życie oraz na tych, w których twórczości widać tak zwany pierwiastek *maudit*, który dla mnie staje się przede wszystkim problemem z poczuciem własnego „ja”. W drugim rozdziale teoretycznym przedstawiam natomiast – według mnie – niezbędne do zrozumienia twórczości Ratonia fakty z jego życia.

Kolejne rozdziały mają już charakter eseistyczno-interpretacyjny. Pierwszy z nich, zatytułowany *Ja to ktoś inny*, dotyczy problemu braku poczucia tożsamości. W pierwszej części skupiam się na wierszach Ratonia opisujących twarz. Druga część tego rozdziału dotyczy problemów ciała (kategoria mięsności) i wstrętu. Powołuję się tutaj na

monografię wstrętu napisaną przez Winfrieda Menninghause, a także na koncepcje wstrętu (przede wszystkim kwestie związane z zaburzeniami podmiotowości) Immanuela Kanta, Friedricha Nietzschego, Zygmunta Freuda, Jean-Paul Sartre'a, ze szczególnym uwzględnieniem metody badawczej Julii Kristewej, zawartej przede wszystkim w pracy *Potęga obrzydzenia. Esej o wstręcie*, a mianowicie stworzonej przez nią kategorii *abject*. Fizjologia, rozrodczość, seksualność, śmiertelność, wydzielinę ciała – wszystko to było częstym motywem poezji Ratonia. Rozdział ten zamyka fragment poświęcony dalszym problemom z tożsamością, tym razem w dziennikach Ratonia, które ciągle pozostają w rękopisach i są przechowywane przez Jana Z. Brudnickiego.

Następny rozdział interpretacyjny, zatytułowany *Porzucony na śmietniku Warszawy*, dotyczy problematyki samotności. Opieram się tutaj głównie na teorii samotności jako powrotu do jaźni Anthony'ego Storra. W przypadku Ratonia była to raczej samotność wymuszona, a zatem tym bardziej dotkliwa. Rozdział ten zamyka fragment dotyczący postaci kobiety zarówno z poezji Ratonia jak i jego dzienników. W poezji kobieta jest depoetyzowana, jej ciało Ratoń opisuje podobnie jak własne, a zatem jako czujące mięso. Przywołanie po raz kolejny kategorii wstrętu – szczególnie jego erotyzacji, o której pisał Georges Bataille – wydawało mi się niezbędne.

Kolejny rozdział interpretacyjny, zatytułowany *Czasami wołam w niebo*, dotyczy problematyki (nie)obecności Boga. Wbrew pozorom dużo jest bowiem w twórczości Ratonia tekstów, będących bezpośrednią lub pośrednią, modlitwą. Fizyczne cierpienie poety nie ma jednakże znamion metafizycznych. Nie sytuuje się on ani w roli współczesnego Hioba ani w roli Jezusa. W dziennikach, częściej niż w poezji, powtarza symboliczny gest Nietzschego i głosi śmierć Absolutu. I mimo że czasami pisze o świecie bez Boga, jego świat jest jednak bardziej światem pomimo Boga. Następny rozdział (*Oczekując końca*) dotyczy kwestii śmierci i samobójstwa, którego wprawdzie Ratoń nie popełnił. Myślę jednakże, że ucieczki ze szpitali, odmawianie przyjmowania leków i zastępowanie ich alkoholem, można by nazwać mianem samobójstwa pośredniego. Ostatnia część (*Poezja to nie wszystko*) poświęcona została innej niż poetycka działalność Ratonia, a mianowicie prozie oraz krytyce uprawianej w latach sześćdziesią-

tych. Przytaczam tutaj fragmenty prozy, na przykład tak zwane *Notatki podróżne*, oraz przykłady recenzji książkowych i teatralnych, publikowanych na łamach „Współczesności” i „Walki Młodych”.

Warto w tym miejscu przywołać jeszcze wiersz Zbigniewa Jerzyny, zatytułowany *Nagrobek Kazika Ratonia*, który jest – moim zdaniem – najlepszym wprowadzeniem, a nawet swoistym „streszczeniem” całego życia i twórczości bohatera tej książki:

Lekko utykałem.
Opuściłem dom
i rodzinę.

Nie było choroby,
której bym nie miał.

Ci, otumanieni zdrowiem,
z obrzydzeniem patrzyli
na mój ból.

Uciekałem w słowa,
które ociekały krwią.

Kobieta,
którą kochałem,
wstydyła się swojej litości.

Codziennie
czytałem Céline’a.

Umarłem młodo.
I nawet śmierć miałem bezdomną⁸.

⁸ Z. Jerzyna: *Nagrobek Kazika Ratonia*. „Wiadomości Kulturalne” 1996, nr 44, s. 13.

Wiersz ukazał się w cyklu *Aleja Przyjaciół* z okazji Święta Zmarłych. Poza „nagrobkiem” Ratonia, zaprezentowano jeszcze „wiersze-nagrobki”: Zbigniewa Cybulskiego, Jana Himilsbacha, Marka Kasza, Krzysztofa Mętraka, Pana Adama (Adama Galisa) oraz Ciotki Feli. Wszystkie autorstwa Jerzyny.

* * *

Niniejsza książka powstała na podstawie pracy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Mariana Kisiela, której obrona odbyła się 1 czerwca 2011 roku na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Za ogromną pomoc merytoryczną, cierpliwość i wyrozumiałość dziękuję przede wszystkim Promotorowi pracy – Profesorowi Marianowi Kisielowi. Za interesujące wskazówki lekturowe i interpretacyjne najserdeczniejsze podziękowania należą się Recenzentom: prof. UR dr hab. Jolancie Pasterskiej oraz prof. UŚ dr hab. Elżbiecie Dutce. Podziękowania należą się również dr. Pawłowi Majerskiemu oraz dr Agnieszce Nęckiej z Zakładu Literatury Współczesnej Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej im. Ireneusza Opackiego Uniwersytetu Śląskiego. Za udostępnienie mi rękopisów Kazimierza Ratonia serdecznie dziękuję Panu Janowi Z. Brudnickiemu, a za pomoc w „tropieniu” materiałów w warszawskich bibliotekach – mgr Małgorzacie Pieczarze z Instytutu Polonistyki Stosowanej Uniwersytetu Warszawskiego.

Indeks nazwisk

A

- Adam (bibl.) 128
A.N. 144
Alvarez Al 23, 43, 78, 133, 141
Anders Jarosław 75
Apolinaire Guillaume (właśc. Wilhelm Apolinary Kostrowicki) 72
Arystoteles 138
Augustyn, św. 139, 140

B

- Babiński Andrzej 31, 32, 80, 134, 178
Bachelard Gaston 22
Baczyński Krzysztof Kamil 72
Bałus Wojciech 94
Banasiak Bogdan 121
Baran Bogdan 26, 80, 97, 142
Baranowska Małgorzata 47, 48, 75
Barańczak Stanisław 56
Bataille Georges 11, 26, 61, 68, 102, 104–106, 131
Bator Joanna 75
Batorowicz-Wołowicz Katarzyna 135
Baudelaire Charles 16, 18–19, 25–26, 29, 31, 63, 72, 77, 93, 100, 107–108, 131, 157–158
Bauman Zygmunt 125–126
Beckett Samuel 72, 159
Beczek Jakub 41

- Benjamin Walter 25, 68
Benn Gottfried 17
Berent Waclaw 121
Bereś Stanisław 135
Bereza Henryk 24
Berryman John 24
Biedrzycki Miłosz 181
Bielas Henryk 33, 40
Bieńczyk Marek 94–95, 110
Bieńkowska Ewa 45
Bieńkowska Katarzyna 41
Bieńkowski Zbigniew 26, 131
Blake William 22, 24, 26, 113–115, 131
Blanchot Maurice 73
Bluszcz Anna Jolanta 16
Błok Aleksander 24
Błoński Jan 8, 22
Bocheński Bogdan 35, 40
Boczowska Magdalena 15, 18, 40, 60, 69, 78, 85, 101, 111, 112, 121, 132, 143, 150, 159, 162, 163, 166, 170, 177
Bone Edith 81
Borde de Martine 35
Borowski Tadeusz 135
Boruń Katarzyna 101, 154
Boudin Philomena (Esther) 21
Braun Andrzej 177
Brecht Bertolt (właśc. Eugeniusz Berthold Friedrich Brecht) 169

- Broniewski Władysław 148
 Brontë Emily 26, 131
 Brudnicki Jan Zdzisław 10–11, 13,
 29–30, 34, 38–41, 46, 49, 70–71,
 78, 83–84, 100, 175, 178, 180
 Bukowski Charles 159
 Burek Tomasz 170
 Burney Christopher 82
 Burroughs William S. 24
 Bursa Andrzej 15, 23, 29, 31, 33,
 180
 Burszta Wojciech Józef 8, 70, 102,
 138
 Byron George Gordon, lord 22
- C**
- Camus Albert 39, 72, 100, 134–
 135, 138, 139, 149–150, 157, 163,
 165, 178
 Caprio Di Leonardo 19
 Caputo John D. 60
 Cassidy Neal 24
 Céline Louis-Ferdinand (właśc. Lo-
 uis-Ferdinand Destouches) 12,
 39, 72, 158–159, 162–163, 178
 Cervantes de Miguel 76
 Chałupnik Agata 48
 Charymore de Filip 16
 Chełstowski Bogdan 50
 Chojecki Andrzej 54
 Chromińska Sabina 169
 Chudak Henryk 22
 Chwin Stefan 132–133, 140, 145–
 146, 153
 Cichowicz Stanisław 45, 139
 Cielecka-Narolska Anna 41, 122
 Cieślak Robert 57, 58
 Cieślak-Sokołowski Tomasz 86
 Cioch Agnieszka 19
 Ciołek Erazm 29
 Cioran Emil 80–81, 86–87, 96, 128,
 131, 137, 153
 Cobain Kurt 29
 Coleridge Samuel Taylor 23
 Corbière Tristan 16
 Courtine Jean-Jacques 45, 47, 48,
 56, 68
 Cudak Romuald 25
 Cwietajewa Marina 24, 152
 Cybulski Zbigniew 12, 68, 176
 Czachorowski Stanisław Swen 31
 Czerwińska Małgorzata 69
 Czycz Stanisław 23, 31
- Ć**
- Ćirlić Dorota Jovanka 41
- D**
- Dan Stanisław 35, 98–99, 110, 147–
 148
 Daniłowski Gustaw 180
 Dante Alighieri 140
 Davenport-Hines Richard 18–19
 Dąbrowski Kazimierz 88
 Dąbrowski Tadeusz 181
 Dean James 176
 Declerck Patric 8–9, 70, 102, 137–
 138
 Delaperrière Maria 44
 Deleuze Gilles 121
 Desbordes-Valmore Marcelina 16
 Dobner Marzena 179
 Dostojewski Fiodor 72, 157, 165
 Douglas Mary 61
 Drozdowski Bohdan 41, 71, 83, 178
 Drzewicka Anna 20
 Drzewiecki Konrad 121
 Durkheim Emile 142
 Dutka Elżbieta 13
 Duval Jeanne 19

- Dworak Bogdan 33, 151, 180–181
 Dymecki Zbigniew 37
 Dziechciarz Olgerd 181–182
- E**
- Eberhardt Konrad 9
 Edyp (mit.) 24
 Elias Norbert 61
 Elsner Stanisław 181
 Empedokles 21–22, 25
 Eros (mit.) 90, 134
 Ewa (bibl.) 128
- F**
- Falski Maciej 60
 Faulkner William 165, 178
 Fedeki Ziemowit 24
 Feuerbach Ludwig Andreas 115
 Fouquet Pierre 35
 Frank Manfred 51–52
 Freud Zygmunt (właśc. Sigismund Schlomo Freud) 11, 61, 65, 94–95
- G**
- Galewicz Włodzimierz 140
 Galis Adam 12
 Gałczyński Konstanty Ildefons 173, 176
 Garczarek Andrzej 40, 154
 Garewicz Jan 141
 Gawlik Jarosław 41
 Gazda Grzegorz 16, 18, 27
 Gąsiorowski Krzysztof 40, 88, 90, 179
 Genet Jean 26, 131
 Giddens Anthony 73
 Gielo Józef 28–29
 Gierczyński Zbigniew 132
 Ginsberg Allen 23, 36–37, 97
 Girard Alain 74
 Gliński Wieńczysław 169
 Gluźniński Tomasz 155
 Głowacka Anna 8, 70, 102, 138
 Głowczewski Aleksander 7, 57, 100, 108, 114
 Godzimirski Jakub M. 139
 Goethe Johann Wolfgang 72, 138, 141
 Gogol Nikołaj 169
 Gogolewski Stanisław 35
 Gomułka Władysław 177
 Gondowicz Jan 39
 Gorczyca Barbara 54
 Gorki Maksym 168
 Górzański Jerzy 40, 154
 Grajewski Wincenty 54, 72
 Graves Robert 38, 39
 Grątkowski Grzegorz 29
 Greń Zygmunt 9
 Grisi Stefan 76
 Grochowiak Stanisław 31, 33, 39, 84, 155
 Gromska Daniela 139
 Gronczewska Grażyna 41
 Grzebalski Mariusz 181
 Gumułka Witold S. 59
 Gutkowska Barbara 73
 Guze Joanna 135
- H**
- Halík Tomáš, ks. 125
 Haroche Claudine 45, 47–48, 56, 68
 Hartwig Julia 21, 43
 Hedemann Oskar 158, 159, 162, 163
 Hegel Georg Wilhelm Friedrich 124
 Heidegger Martin 37, 124, 126, 141–142
 Heller Joseph 159
 Hemingway Ernest 147

- Hempel Jan 94
 Hendrix Jimi 29
 Herbert Zbigniew 44
 Herder Johann 60
 Herman Wojciech 93, 94
 Hermes (mit.) 41
 Himilsbach Jan 12
 Hiob (bibl.) 11, 21–22, 25, 88, 112, 165
 Hłasko Marek 15, 29, 176, 178–180
 Hochfeldowa Anna 141
 Hölderlin Fryderyk 22
 Holland Agnieszka 19
 Hołyst Brunon 142
 Honet Roman 181
 Hopkins Jerry 29
 Horacy (właśc. Quintus Horatius Flaccus) 22, 155–157
 Hudzik Jan Paweł 60
 Huelle Paweł 15, 17
 Hume David 140–141
 Huxley Aldous 80
- I**
- Ingarden Roman 141
 Ireedyński Ireneusz 9, 176
 Iwaszkiewicz Jarosław 90, 134
 Izambard Georges 43
- J**
- Jachimowicz Marian 155
 Jacob Max 23
 James William 94
 Jarosz Krzysztof 25
 Jarosz Łukasz 181
 Jarrel Randell 24
 Jasiński Ksawery 20
 Jaspers Karl 126
 Jastrun Mieczysław 108, 152, 153
 Jaworska Justyna 48
- Jaworski Stanisław 72
 Jerzyna Marcin 40
 Jerzyna Zbigniew 10, 12, 21, 25, 28, 39, 40, 42, 84, 100, 134, 155, 158, 170
 Jesienin Sergiusz 24
 Jezus Chrystus 11, 112–114, 128
 Joplin Janis 29
- K**
- Kaczmarek Jarosław 8, 70, 102, 138
 Kafka Franz 26, 39, 61, 131, 178
 Kalaga Wojciech 52
 Kalenik Mieczysław 169
 Kałużny Jerzy 17
 Kamińska Anna 177
 Kamyszew Krzysztof 158
 Kania Ireneusz 81, 103, 128, 131
 Kant Immanuel 11, 61–62, 140–141
 Kapuściński Ryszard 182
 Kartezjusz (właśc. Rene Descartes) 44, 65, 85, 94
 Kasza Marek 12
 Kawczyńska Izabela 181
 Kazanecki Wiesław 80
 Kerouac Jack 24, 159
 Kierc Bogusław 103
 Kierkegaard Søren 32, 92, 134
 Kijowski Andrzej 26, 77, 170, 177
 Kiliński Jan 37
 Kisiel Marian 13, 170, 177
 Kisielewski Stefan 177
 Kitliński Tomasz 110
 Kleist von Heinrich 24
 Kociuba Grzegorz 7, 52, 53
 Kocjan Krzysztof 44
 Kocowska Barbara 94
 Kolbus Edward 15, 29
 Kolnai Aurel 61
 Komendat Tadeusz 101

- Komornicka Maria 29
Koneski Błaże 159
Kopaliński Władysław (właśc. Władysław Jan Stefczyk, przed II wojną Jan Sterling) 48, 50
Kopernik Mikołaj 166
Koperska Magdalena 10, 21, 25, 134
Kornatowski Wiktor 139, 140
Kortelba Andrzej 38
Kott Jan 170
Kowalewski Jacek 70
Kowska Małgorzata 45, 50, 53, 64
Kowska-Leder Justyna 48
Kozak Jolanta 115
Kozdroń Krystyna 151
Koziczak Anna 70
Kozbiał Jan 17
Krajewski Janusz 64
Krantz Eugenia 21
Krasnowiecki Władysław 168, 169
Krawczyk Stanisław 165
Kristeva Julia 11, 60–61, 65–68, 88, 110
Kryczyńska Anna 20
Kryśka Sławomir 9
Krzyżanowski Jerzy Roman 9
Krzyżanowski Julian 176
Kubiak Anna E. 75
Kuczyńska-Koschany Katarzyna 153
Kulesza Dariusz 80
Kupis Bogdan 129
Kurylewicz Gabriela 140
Kurz Iwona 48, 176
Kutyła Julian 54
- L**
Labuda Aleksander 72
Lacan Jacques 54, 65
Laing David Ronald 125
Lautrémont (właśc. Isidore Lucien Ducasse) 23
Lebioda Dariusz Tomasz 29
Lejeune Philippe 72
Lelian Paul (zob. Verlaine Paul)
Leopardi Giacomo 23
Lermontow Michaił 24
Lessing Gotthold 60
Létinois Lucjan 21
Lévinas Emmanuel 53
Leyko Małgorzata 16
Leżakowski-Czopik Jan 28
Liebert Jerzy 142
Lipska Ewa 181
Lisowska Grażyna 135
Loukotková Jarmila 16
Lowell Robert 24
Lubas-Bartoszyńska Regina 72, 74, 76
Lubosz Bolesław 164–165
- Ł**
Łazarz (bibl.) 138
- M**
M.B. (zob. Boczkowska Magdalena)
Maciąg Włodzimierz 9
Madaliński Lech 169
Majerski Paweł 13, 40, 165
Makowiecki Andrzej Z. 173, 175
Mallarmè Stéphane 16
Malraux André 35
Mann Tomasz 72, 76
Marcinów Zdzisław 8
Margasińska Maja 138
Markiewicz Jarosław 36
Markowski Michał Paweł 88
Marks Karol 36, 37
Marrodán Casas Carlos 39
Marsjasz (mit.) 88

- Marx Jan 10, 15–16, 18, 28–31, 97, 133, 146
 Mateusz, św. 24
 Matuszewski Krzysztof 120
 Matzke Sven 112
 Mauté Mathilde 20
 Mayer Hans 20
 Melecki Maciej 181
 Mendelssohn Moses 60
 Menninghaus Winfried 11, 60–63, 65
 Mercury Freddie (właśc. Farrokh Bulsara) 29
 Merleau-Ponty Maurice 45, 68
 Mętrak Krzysztof 12, 37, 85
 Michalski Krzysztof 124
 Michaux Henri 72, 73
 Michelet Jules 26, 131
 Mickiewicz Adam 72
 Międzyrzecki Artur 21, 43
 Migański Jacek 45
 Milczewski-Bruno Ryszard 15, 28, 30–31, 155, 180
 Miller Henry 159
 Miller William Ian 61
 Milton John 24
 Miłosz Czesław 44
 Mirandola Franciszek 138
 Moderska Beata 9, 27, 94
 Mołęda Edyta 154
 Molisak Alina 166
 Montaigne de Michel 132
 Morrison James Douglas 10, 21, 24–25, 29, 134, 159
 Mrozek Sławomir 72
 Muniak Radosław Filip 126
 Myszkiewicz Krystyna 181
- N**
 Narbutt Jerzy 37, 38
- Nerczuk Zbigniew 140
 Nerval de Gerard (właśc. Gerard Labrunie) 23
 Nęcka Agnieszka 13
 Nietzsche Friedrich 11, 39, 61–63, 72, 94, 119–122, 124
 Norwid Cyprian Kamil 23, 29, 42, 181
 Novalis (właśc. Georg Philipp Friedrich von Hardenberg) 22
 Nowakowski Marek 176
 Nowosad Jarosław 7, 33, 113
- O**
 Ochab Maryna 102
 Ołędzka-Frybasowa Aleksandra 19
 Olszewski Mikołaj 140
 Opacki Ireneusz 13
 Opaliński Krzysztof 169
 Orfeusz (mit.) 151
 Orliński Marcin 181
 Orłowski Hubert 17
 Orski Mieczysław 8
 Ośniałowski Marian 20, 31, 134, 144
 Otto Rudolf Karl Ludwig 129
 Owoc Mirosław 70
 Ożóg Jan Bolesław 155
 Ożóg Zenon 129
- P**
 Panasiuk Ryszard 115
 Pascal Blaise 119
 Pasolini Pier Paolo 24
 Pasterska Jolanta 13, 86
 Pasterski Janusz 181
 Paul Jean (właśc. Johann Paul Friedrich Richter) 124
 Pawelec Dariusz 44
 Piasecki Jan 166–167

- Schopenhauer Artur 39, 128, 141
 Seneka Lucius Annaeus (Młodszy) 139
 Sexton Anne 24
 Sidorek Janusz 55
 Sieradzan Przemysław Jan 77, 82
 Sinko Tadeusz 22
 Sipowicz Kamil 23, 37
 Skarga Barbara 53, 134
 Skoczylas Joanna 45
 Skwarnicki Marek 9, 38
 Skwieceński Mirosław 115
 Sławek Tadeusz 22, 54, 114
 Słojewski Jan Zbigniew (Hamilton) 35, 36
 Smolka Iwona 39, 111
 Snyder Gary 24
 Sokrates 139
 Sommer Łukasz 23, 43, 133
 Sontag Susan 75
 Sowinski Grzegorz 60, 63, 128, 141
 Spólna Anna 138
 Stabryła Stanisław 22, 156
 Stach Stanisław 181
 Stachura Edward 15, 23–24, 28, 30–31, 33, 144, 179–180
 Staff Leopold 120, 121
 Staniszewski Andrzej 39
 Stein Gertruda 23
 Stempowski Jerzy 158, 159
 Stokfiszewski Igor 29
 Stolz-Polański Krzysztof 88
 Stomma Ludwik 34
 Storr Anthony 11, 77, 81–83, 101, 133
 Stosur Arkadiusz 181
 Sugerman Danny 29
 Sułek Antoni 142
 Surowska Barbara 25, 68
 Swieżawski Stefan 140
 Swoboda Tomasz 45
 Syzyf (mit.) 135, 139, 149, 150
 Szawarski Zbigniew 142, 143
 Szczawiński Maciej M. 135, 180, 181
 Szczepaniak Czesław Mirosław 37, 138
 Szczęsna Joanna 48
 Szmidt Andrzej 155
 Szpakowska Małgorzata 48
 Szuber Janusz 85, 86
 Szulc Aleksander 92
 Szulżycka Anna 73
 Szymanowicz Włodzimierz 31
- Ś**
 Śliwa Marta 70
 Śliwonik Roman 8, 40, 42, 84
- Š**
 Šopov Aco 159
- T**
 Tarkowska Elżbieta 142
 Tatarkiewicz Anna 22
 Tetmajer Kazimierz (Przerwa) 29
 Thanatos (mit.) 90, 134
 Thewlis David 19
 Thomas Dylan 23
 Thomas Louis-Vincent 44, 59–60
 Timoszewicz Jerzy 159
 Tischner Józef, ks. 124
 Tkaczuk Waław 28, 40, 100
 Tołstoj Lew 151
 Tomasz z Akwinu, św. 140
 Traczewska Maria 9, 27, 94
 Trakl Georg 23
 Trznadel Jacek 64, 133
 Turczyn Ryszard 17

U

Utkowska Beata 85

V

Vahanian Gabriel 125
 Verlaine Paul 16, 18–21, 25, 26,
 29, 33, 134
 Villiers de l'Isle-Adam de August 16
 Villon de Wilhelm 16
 Villon François 10, 16, 134
 Vogel Henrietta 24
 Vonnegut Kurt 159

W

Waczków Józef 134
 Wakar Krzysztof 142
 Waldenfels Bernhard 55
 Waniek Henryk 41, 176
 Wańkowicz Jur 36
 Wartenberg Mścisław 141
 Wat Aleksander 44, 153–154
 Ważyk Adam 156
 Weil Simone 72
 Welsch Wolfgang 126
 Wichniarz Kazimierz 169
 Widera Bogdan 165
 Wieczorkiewicz Anna 75
 Wielechowska Katarzyna 52
 Wilber Treya 75
 Wilson Colin 9, 27, 94
 Winckelmann Johann 60
 Wiśniewska Lidia 57, 100, 114
 Witkiewicz Stanisław Ignacy (Witka-
 cy) 29–30, 72, 135–136, 173, 176
 Włast Piotr (zob. Komornicka Maria)
 Wodzyńska-Walicka Maria 26, 131
 Wojaczek Rafał 7, 15, 23, 25, 30–
 31, 33, 44, 58, 103, 135, 179–181

Wojdowski Bogdan 39, 165, 170
 Wolny Maja 27
 Wróblewski Witold 139
 Wyka Kazimierz 30
 Wyrzykowski Stanisław 121
 Wyspiański Stanisław 169

Y

Young Neil 136

Z

Zachajkiewicz Nelly 40
 Zadura Bohdan 181
 Zahorski Andrzej 173
 Zamkow Lidia 169
 Zarębianka Zofia 116
 Zawistowska Kazimiera 29
 Zengel Ryszard 170–171
 Zieliński Marek 40, 82
 Zimand Roman 74
 Zola Émil 63
 Zwierzyńska-Matzke Tamara 75,
 112
 Zwoliński Zbigniew 51
 Zybura Marek 153
 Zychowicz Juliusz 125
 Zysk Tadeusz 9, 27, 94

Ż

Żelazny Mirosław 121, 126
 Żeleński Tadeusz (Boy) 17, 119, 132
 Żernicki Janusz (właśc. Janusz Kwiat-
 kowski) 28
 Żeromski Stefan 72
 Żółkiewski Stefan 178

Ž

Žižek Slavoj 54

[...] Wczytując się w teksty autora *Gdziekolwiek pójdę...*, Magdalena Boczkowska interpretuje tę twórczość poprzez niezbędny tu biograficzny kontekst, zachowując przy tym odpowiednie proporcje. Dzięki temu z powodzeniem udowadnia, że twórczość ta stanowi szczególny zapis przebudowywania świata według własnej wizji. Autorka stawia sobie konkretny cel – dowiedzenia, że Kazimierz Ratoń jest poetą osobnym. Postanowiła „znaleźć jakiś złoty środek”, aby „nie pozbawiać poezji Ratonia tego, co w niej najistotniejsze. Osobności”. Z rozważań badaczki wynika, że w twórczości poety mamy do czynienia z bardzo przewrotną estetyzacją cierpienia osiągniętą dzięki kilku typom ironicznej strategii. Tym samym dowodzi literackości jego tekstów. Idąc wyznaczonym tropem, Magdalena Boczkowska konsekwentnie odsłania maski i pozy, które przyjmuje w konfrontacji z rzeczywistością literacki bohater Ratonia. Podjęty dialog skierowany jest do różnych adresatów: albo do Innego / Obcego w Lévinasowskim rozumieniu, albo do kobiety, zawsze jednak podszyty jest i napędzany ironią. Autorka dąży do tego, by zrewidować dotychczasowe opinie, zerwać z ogólnikami, a zarazem odsłonić i właściwie ocenić artystyczną wartość twórczości Kazimierza Ratonia, wskazując nowe jakości, jakie jego podmiot wniósł do tzw. „poezji przekłętej” [...].

prof. UR dr hab. Jolanta Pasternak